

- ційної економіки : монографія / С. Біла. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 408 с.
2. Васильєва О. Технополіс як інноваційний важіль розвитку регіонів / О. Васильєва, Н. Васильєва // Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення : зб. наук. праць НАДУ ; за заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – Т. 2. – С. 28–30.
 3. Захаров С.Е. Инновационное развитие как система факторов и условий / С.Е. Захаров, В.В. Дрофиев : сб. межвуз. научных трудов студентов, магистров, аспирантов и соискателей. – Макеевка : ДонГАСА, 2003. – Вып. 2. – С. 62–63.
 4. Лапечук П. Підтримка інноваційної діяльності. Досвід економічно розвинутих держав та України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=912>.
 5. Статистичний щорічник України за 2007 рік / за ред. О.Г. Осуаленка; відповід. за вип. В.А. Головки. – К. : Консультант, 2008. – 575 с.

УДК 35.077.6

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЙ

Кобізька А.В.

аспірант Харківського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентіві України

Annotation

In article the mechanism of state regulation of economic development of depressive territories is analyzed. Methods for improvement of economic development of depressive territories are offered.

Анотація

У статті аналізується механізм державного регулювання економічного розвитку депресивних територій. Запропоновано методи для поліпшення економічного розвитку депресивних територій.

Ключові слова

Ринкові відносини, стимулювання розвитку, бюджетні фонди, регулювальні інструменти.

I. Вступ

Соціально-економічні перетворення, проведені в Україні і спрямовані на становлення й розвиток ринкових відносин, зумовлюють необхідність перегляду основних принципів формування системи державного регулювання економіки. Механізм державного регулювання економічного розвитку депресивних територій не є досить ефективним й потребує подальшого вдосконалення для розв'язання проблем, що виникли в регіонах.

Особливістю української економіки є розмаїтість економічної, соціальної й етнічної ситуації в окремих регіонах країни. Регіони розрізняються як за економічним потенціалом, так і за здатністю до саморозвитку в умовах нових економічних відносин. Сучасні виробничо-галузеві орієнтири територій не стимулюють залучення інвестицій, створення й реалізацію нових технологій. Усе це визначає унікальність регіональних ситуацій, складність використання при цьому за-

рубіжного досвіду. Відсутність визначеності в державному регулюванні територіального розвитку депресивних регіонів погіршує становище регіонів, утруднює становлення ефективної територіальної структури економіки.

II. Постановка завдання:

- провести аналіз механізму застосування державного регулювання розвитку депресивних регіонів;
- визначити методи поліпшення економічного розвитку депресивних територій.

III. Результати

Механізм управління територіальним економічним розвитком включає такі складові: програми соціально-економічного розвитку [1], регулювання міжбюджетних відносин, підтримка інвестиційно-інноваційних регіональних проектів.

Однак слід зазначити, що зазначені механізми мають недоліки й неефективні чез:

- відсутність системного підходу до формування державної регіональної політики;
- недостатнє застосування інструментів стимулювання розвитку регіонів;
- низьку фінансову спроможність регіонів;
- недосконалість правового регулювання регіональним розвитком.

Модель стимулювання розвитку регіонів, яка була запроваджена Законом України "Про стимулювання розвитку регіонів" від 08.09.2005 р. № 2529-IV [2], передбачає концентрацію обмежених ресурсів у державі та розв'язання проблем регіонального розвитку з врахуванням пріоритетів розвитку держави, забезпечує чітку взаємодію між органами центральної та місцевої влади з

питань реалізації державної регіональної політики щодо подолання депресивного стану в регіонах.

Відповідно до зазначеного закону, політика стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій здійснюватиметься шляхом: по-перше, узгодження діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування у сфері державного стимулювання розвитку регіонів, виконання регіональних стратегій розвитку на основі створення Угоди щодо регіонального розвитку; по-друге, розроблення на виконання програм подолання стану депресивності території, надання цільової державної підтримки для розвитку виробничої та соціальної інфраструктури, формування структури підприємництва, фінансування програм перекваліфікації працівників, розвиток соціально-культурної сфери та охорони довкілля.

На фінансування всіх програм подолання депресивності територій протягом року в державному бюджеті повинна передбачатися сума не менше, ніж 0,2% дохідної частини державного бюджету за відповідний період.

Практичне запровадження зазначених інструментів стимулювання розвитку депресивних регіонів вимагає розроблення й затвердження ряду методичних документів.

Визначимо функціональні напрями діяльності держави щодо вирівнювання розвитку депресивних регіонів:

- орієнтація регулювання територіального розвитку на формування структури економіки регіону, що відповідає наявним умовам розвитку і цілям здійснюваних соціально-економічних перетворень;
- облік специфічних особливостей регіонів країни, що визначають їх місце й роль у територіальній організації економіки;
- формування механізмів узгодження інтересів суб'єктів регулювання територіального розвитку, реалізація яких можлива тільки за умови обліку регіональної специфіки, оскільки саме остання виступає фактором, що формує регіональний інтерес у державному регулюванні територіального розвитку;
- обґрунтування завдань регіонального регулювання економіки, виходячи, насамперед, із соціальної спрямованості розвитку, а також виробничо-ресурсного потенціалу регіону;
- стимулювання розвитку регіонів, що здійснюється на засадах:

1) збалансування загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів розвитку, визначення державою з врахуванням позицій органів місцевого самоврядування

науково обґрунтованих пріоритетних напрямів регіонального розвитку;

2) програмно-цільового підходу до розв'язання проблем соціально-економічного розвитку, створення сприятливого інвестиційного середовища в регіонах;

3) максимального наближення послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, до споживачів цих послуг;

4) концентрації на конкурсній основі коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також інших ресурсів з метою досягнення найбільш ефективного їх використання з метою регіонального розвитку;

5) співробітництва та взаємної відповідальності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, наукових і громадських організацій та інших суб'єктів у виконанні завдань регіонального розвитку.

Основними цілями державного регулювання депресивних територій є такі: зближення рівнів соціально-економічного розвитку регіонів; підтримка вітчизняного виробника, зміцнення його позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках; податкове стимулювання експортоорієнтованих та імпортозамінюючих виробництв; сприяння активізації інвестиційних процесів; забезпечення територіальної справедливості оподаткування; податкове стимулювання галузей соціальної сфери, які забезпечують покращання якості життя населення; зміцнення фінансових основ місцевого самоврядування та забезпечення їх фінансової самостійності.

Цілі державного регулювання регіонального розвитку депресивних регіонів можна ранжувати залежно від їх значущості. Головним, на наш погляд, є створення обґрунтованих внутрішніх територіальних пропорцій економіки на базі стимулювання розвитку галузей спеціалізації й використання порівняльних переваг територій. Досягнення цієї мети формує основу для успішної реалізації відповідного комплексу завдань. Тільки така послідовність формування й реалізації системи заходів регіональної економічної політики може забезпечити цілеспрямований характер регулювальних зусиль держави, орієнтованих на зняття соціально-економічної напруженості в регіонах.

Отже, на рівні регіону необхідно визначити потенційні напрями розвитку тих галузей, які зможуть підняти економіку регіону й справити мультиплексний вплив на розвиток сполучених секторів регіонального господарства. Таким чином, одним з основних завдань механізму державного управління соціально-економічним розвитком депресивного регіону повинна стати підтримка галу-

Держава та регіони

зевих орієнтирів, а також спеціально організовані системні дії щодо забезпечення збалансованого функціонування нерозвинутих регіональних систем, що має головним цільовим орієнтиром у справі регіонального вирівнювання, поліпшення якості й підвищення рівня життя населення.

Механізм державного регулювання соціально-економічного розвитку в депресивному регіоні повинен поширюватися на всі сфери діяльності, пов'язані із загальнонаціональними проблемами. До них відносяться: політика природокористування; соціальна політика й вирішення проблем зайнятості; розвиток виробничих систем, що вимагають централізованого управління; розробка державних регіональних програм розвитку; розміщення державних замовлень на підприємствах регіону на умовах, що відповідають економічним інтересам підприємств і, відповідно, регіонів; цінова й кредитна політика; розробка правових основ розвитку господарства; визначення податкової політики і її диференціація з урахуванням стимулювання процесу ринкового розвитку в регіоні; режим зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Конкретні дії щодо державного регулювання соціально-економічного розвитку в депресивному регіоні можуть бути явними й неявними, прямими й непрямими, загальними й селективними. Точні кількісні співвідношення зазначених дій визначити складно.

На центральному рівні регулювання територіального розвитку найчастіше здійснюється у вигляді державної селективної підтримки окремих депресивних регіонів. Ця підтримка як сукупність спеціально організованих дій політичного, правового, соціального, фінансового, економічного й іншого характеру покликана: по-перше, давати стимули (у тому числі й ресурсні) для розвитку тих територій, які з об'єктивних причин не можуть функціонувати в режимі саморозвитку; по-друге, створювати умови для виникнення й функціонування державно значущих потенційних "точок зростання" (промислових центрів, виробничих комплексів, територіально-промислових комплексів, технопарків тощо); по-третє, забезпечувати виконання окремими територіями загальнодержавних функцій (розміщення на території об'єктів і галузей державного значення, фінансування закритих адміністративно-територіальних утворень, курортів тощо); по-четверте, формувати й підтримувати специфічні організаційно-правові режими на територіях особливого економічного й геополітичного значення (наприклад, АР Крим); по-п'яте, оперативно реагувати на утворення зон стихійного лиха, техногенного й іншого характеру.

При цьому постає складне завдання з об'єктивного відбору тільки тих територій, котрим найбільше потрібна допомога і на які можна виправдано витратити державні ресурси.

Механізм державного регулювання економічного розвитку депресивних територій здійснюється в системі політичних, соціальних, економічних, фінансово-кредитних, бюджетних, податкових, природно-ресурсних, національно-етнічних й інших відносин усередині єдиної країни. Кожна дія, що змінює структуру й пропорції цих відносин на користь однієї з територіальних одиниць, автоматично змінює їх (і часто в гірший бік) стосовно інших.

Проблеми державного регулювання економічного розвитку депресивних територій додатково ускладнюються накладенням однієї на одну нечітких норм конституційного, адміністративного й цивільного права.

Як відомо, держава впливає на регіональний розвиток і розміщення продуктивних сил різноманітними адміністративними й, головними чином, економічними методами.

Правове й адміністративне регулювання здійснюється шляхом затвердження різних юридичних актів, що регламентують права, функції й обов'язки суб'єктів ринкових відносин, у тому числі державних органів. До цієї сфери регулювання відносяться також державні замовлення, ліміти, квоти, дії державних органів з ліцензування, видачі дозволів, установлення різних галузевих норм, норм амортизації [3].

До інших форм прямої участі держави в регулюванні економічного розвитку депресивних територій є розміщення замовлень на поставку продукції для загальнодержавних потреб (у тому числі для підтримки депресивних регіонів) за допомогою контрактної системи. До фінансування державних контрактів, крім засобів державного бюджету, доцільно залучати цільові фонди, банківські кредити, центральні інвестиції, дотації й субсидії.

При цьому необхідна інвентаризація всіх вже початих на території України програм з переглядом пріоритетів, строків, джерел їх ресурсного забезпечення. Найбільш великомасштабні комплексні програми, на нашу думку, слід розглядати й затверджувати у вищих законодавчих органах. В умовах ринкових відносин управління державними регіональними програмами не обмежується існуючими органами виконавчої влади. Такі функції можуть виконувати (на договірних засадах) спеціальні державні, змішані незалежні компанії, консорціуми, агентства зі спеціальними повноваженнями й відповідальністю.

Важливим методом державного регулювання економічного розвитку депресивних

територій є фінансування цільових регіональних програм через створення спеціальних бюджетних фондів. Основним джерелом цих фондів повинна стати територіальна рента, що стягується частково з підприємств і регіонів, які використовують сприятливі природні умови, географічне положення. Розподіл коштів із цього фонду по регіонах здійснюється шляхом виділення субвенцій і субсидій, а також фінансування державних регіональних програм і великих інвестиційних проектів. Використання даного методу державного регулювання економічного розвитку депресивних територій підвищує маневреність і мобільність фінансової системи. Мобілізуючи додаткові кошти, держава одержує резерв на випадок можливих фінансових ускладнень.

Найважливішим методом державного регулювання економічного розвитку депресивних територій є використання коштів бюджетів різних рівнів. В умовах реформування бюджетної системи єдиний державний бюджет країни був замінений системою самостійних бюджетів: держави й регіональних утворень. Це означає, що регіони беруть на себе основну частину витрат на забезпечення певного рівня та якості життя населення, виконання регіональних програм розвитку тощо.

Особливе значення мають непрямі економічні методи державного регулювання економічного розвитку депресивних територій.

Найпоширенішими із них є: надання прямих експортних кредитів; рефінансування експортних пільгових відсоткових ставок по експортних кредитах; страхування експортних кредитів, насамперед, від політичних ризиків (війна, націоналізація, введення обмежень тощо).

Універсальним регулювальним інструментом ринкової економіки депресивних регіонів виступає податковий механізм, що застосовується, насамперед, для впливу на інвестиційну діяльність, виробництво, торгівлю й міграцію робочої сили. При регулюванні регіонального розвитку депресивних територій податки можуть використовуватися як стимули або антистимули розміщення виробництва. Крім різних видів прямих і непрямих податків, що стягуються на державному рівні, велике значення мають і податкові пільги. До них відносяться відстрочка від сплати податку на прибуток, диференційовані пільги по регіонах або повне скасування податку.

Ще одним із важливих непрямих методів державного регулювання економічного розвитку депресивних територій повинна стати амортизаційна політика, що забезпечує відновлення морально й фізично зношених засобів виробництва за рахунок відповідно-

го фонду (утвореного шляхом відрахування частини прибутку, звільненої від оподаткування). Ставки амортизаційних відрахувань, диференційовані по регіонах, дадуть державі змогу впливати на інвестиційну політику й регулювати регіональні диспропорції.

IV. Висновки

Проведений аналіз показує, що існуючий в Україні механізм державного регулювання економічного розвитку депресивних територій потребує подальшого вдосконалення. При практичному впровадженні інструментів стимулювання розвитку регіонів постійно постають нові питання, які необхідно вирішити.

Водночас державне регулювання здійснюється головним чином за допомогою індикативного планування, грошово-кредитних методів.

Крім того, низька інституційна спроможність, недостатнє фінансування гальмують роботу органів місцевого самоврядування та місцевих органів щодо вирішення проблем розвитку регіонів, призводять до посилення диспропорцій та загострення соціальних проблем у регіонах України.

На наш погляд, для поліпшення економічного розвитку депресивних територій необхідно використовувати такі методи:

- дозоване сполучення державного регулювання й ринкового саморегулювання. Іншими словами, методи державного регулювання використовуються в таких випадках, коли на жодному з нижчих рівнів немає достатніх прав і ресурсів для самостійного вирішення проблем, що виникають, не вдаючись до допомоги адміністрації області;
- ініціювання регіонами рішень адміністрацій областей про конкретні заходи державного регулювання для стабілізації й розвитку економіки регіону й муніципальних утворень з безпосередньою участю у виконанні цих рішень. Водночас не виключені ситуації, коли адміністрація області повинна сама виявляти владну ініціативу й реалізовувати її на території того чи іншого міста або району;
- обґрунтування й реалізація процедур державного регулювання економічного розвитку депресивних територій у режимі особливої відповідальності. Процедури відповідальності повинні закріплюватися в спеціальних нормативних актах або актах, що регламентують порядок здійснення кожного рішення;
- всі рішення обласної адміністрації про регулювальні впливи на економіку регіону повинні відповідати вектору її розвитку, виробленому разом із центральними органами влади.

- При цьому повинні бути забезпечені:
- обґрунтування необхідності реалізації регулювальних дій і їхня легітимність;
 - облік окремих і загальних результатів;
 - установлення термінів виконання кожної дії;
 - широке використання договірних відносин;
 - переважна орієнтація на програмно-цільові методи;
 - конкретно-цільовий характер регулювального впливу, його адресність і гранично допустима локалізація;
 - кожне місто, район зобов'язані мати ясну й реалістичну програму свого соціально-економічного розвитку із чітко визначеними цілями, виконання яких значною мірою розраховане на власні ресурси.

Отже, ефективний механізм державного регулювання економічного розвитку депресивних територій повинен включати: централізоване прогнозування регіонального розвитку, планування й регулювання соціально-економічних процесів.

Література

1. Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" від 23.03.2000 р. № 1602-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

2. Закон України "Про стимулювання розвитку регіонів" від 08.09.2005 р. № 2529-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

3. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки / Л.А. Швайка. – К.: Знання, 2008. – 462 с.

УДК 351.851:352:37.014

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ В ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Кобченко Л.С.

аспірант Класичного приватного університету

Annotation

The author explores a basic maintenance of state-public management universal secondary education, features of state case universal secondary education frame, mechanisms of introduction of state-public management of universal secondary education establishments in the article.

Анотація

У статті досліджено основний зміст державно-громадського управління загальною середньою освітою, особливості моделі державного управління загальною середньою освітою, механізми впровадження державно-громадського управління закладами загальної середньої освіти.

Ключові слова

Державно-громадське управління, середня освіта, навчальний заклад, піклувальна рада, школа.

I. Вступ

Перехід до демократії – масштабний процес, який передбачає не лише політичні, а й економічні, соціальні та культурні зміни. Формування демократичного світогляду і культури молоді – одне з найбільш відповідальних і складних завдань сучасної гуманітарної політики, освіти й виховання, тому модернізація змісту освіти на сьогодні є однією з основних проблем перебудови освітньої системи в Україні.

Нова система управління освітою поступово утверджується як державно-громадська. Вона має забезпечити прискорений випереджальний інноваційний розвиток, а також забезпечити умови для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя.

II. Постановка завдання

Мета статті – дослідити механізми державно-громадського управління в закладах системи середньої освіти.

III. Результати

Як показало вивчення наукових джерел із питань державного управління освітою, у більшості з них висвітлено різні аспекти управління в системі освіти. Методологічне значення для розуміння й усвідомлення проблем державного управління освітою в нових соціально-економічних умовах мають положення, викладені в працях В.П. Андрущенко, С.І. Гончаренка, Д.І. Дзвінчука, І.А. Зязюна, В.Г. Кременя, С.В. Крисюка, В.І. Лугового, Т.О. Лукіної, В.С. Лутая, В.К. Майбороди, С.В. Майбороди, В.С. Пікельної, Н.Г. Протасової та ін.

Проблеми вдосконалення системи управління загальноосвітньою школою розкрито в наукових працях В.І. Маслова, Л.І. Даниленко, Н.М. Островерхової, Ю.А. Конаржевського, М.С. Сунцова та ін.

У Національній доктрині розвитку освіти України зазначено, що сучасна система